

8.2 Kasvinsuojeluainejäämät

Elintarvikkeita koskevaa kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelmaa toteutetaan vuosittain EU-lainsäädännön vaatimuksesta ((EY) N:o 396/2005 muutoksineen) ja komission monitorointiasetukseen perustuen. Sen tavoitteena on valvoa, ettei elintarvikkeissa esiinny jäämiä kielletyistä kasvinsuojeluaineista, eikä lainsäädännössä asetettujen enimmäismäärien ylittäviä jäämäpitoisuuksia sallituista kasvinsuojeluaineista. Vuositasolla Suomi täyttää Euroopan komission valvontaohjelman asettaman velvollisuuden näytemäärien ja analyysien osalta. Kansallisen valvontaohjelmaosion puitteissa jäsenvaltioille jää toimivaltaa suunnitella valvontaa myös riskiperusteisesti omien tarpeidensa mukaan. Koordinoidun valvontaohjelman ja sen kansallisen osion lisäksi kasvinsuojeluainejäämiä tutkitaan luomuvalvonnan ((EY) N:o 889/2008), eläimistä saatavien elintarvikkeiden ja elävien eläinten vierasainevalvonnan (96/23/EY) sekä EU:n nk. riskituoteasetuksen (EU) 2019/1793 vaatimuksista. Määräystenmukaisuuden valvonnan lisäksi kasvinsuojeluainejäämävalvonta tuottaa informaatiota vallitsevasta jäämätilanteesta sekä kotimaisten että tuontituotteiden (EU:n sisämarkkina- ja kolmasmaatuonti) osalta.

Kasvinsuojeluaineiden jäämävalvonta on myös osa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisten täydentävien ehtojen valvontaa. Jos kotimaisessa elintarvikenäytteessä havaitaan määräystenvastaisuuksia kasvinsuojeluainejäämissä, ELY-keskuksen tarkastajat tekevät tarvittaessa tiloilla kasvinsuojeluaineiden käytön valvonnan Ruokaviraston ohjaamana. Maataloustukia hakeneilla tiloilla valvonta laajenee edelleen tarvittaessa täydentävien ehtojen valvonnaksi.

Kasvinsuojeluaineiden käyttöä ja niiden jäämiä elintarvikkeissa valvotaan viranomaisten yhteistyönä. Jäämien valvontaohjelma toteutetaan yhteistyössä kuntien elintarvikevalvontaviranomaisten (kotimaiset tuotteet sekä tuontituotteet niiden päädyttyä Suomen markkinoille), Tullin (ei-eläinperäiset EU:n sisämarkkina- ja kolmasmaatuontituotteet maahantuonnin yhteydessä) sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran (alkoholijuomat) kanssa. Ruokavirasto valvoo kasvinsuojeluainejäämiä myös kotimaisista luomutuotteista ja eläinperäisistä elintarvikkeista.

Valvontasuunnitelmat toteutuivat kokonaisuudessaan hyvin. Ruokaviraston vastuualueella olevien kotimaisten kasviperäisten tuotteiden, eläinperäisten näytteiden sekä luomulainsäädännön mukaisten kasviperäisten tuotteiden toteumat jäivät hieman alle suunnitelman. Toisaalta Ruokaviraston luomulainsäädännön mukaisten eläinperäisten näytteiden Tullin ja Valviran näytteiden määrät ylittivät suunniteltujen näytteiden määrän. Tulli otti varsinaisen suunnitelman ulkopuolelta myös seurantanäytteitä sekä näytteitä perustuen nk. riskituoteasetukseen (EU) 2019/1793. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan toteutuminen suhteessa suunnitelmiin on esitetty taulukossa 51.

Taulukko 51. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnan toteutuminen (näytemäärä/kpl) suhteessa suunnitelmaan vuosina 2018-2021.

Vuosi	Tulli			Ruokavirasto			Valvira		
	Suunnitelma	Toteutuminen	%	Suunnitelma	Toteutuminen	%	Suunnitelma	Toteutuminen	%
2021	1500*	1670	111,3	YHT. 656	YHT. 637	97	15	21	140
				138 (1)	127 (1)				
				0(2)	0(2)				
				221 (3)	189 (3)				
				237 (4)	229 (4)				
				60(5)	92(5)				
2020	1500*	1542	103,0	YHT. 602	YHT. 525	87	15	22	147
				134 (1)	124 (1)				
				2(2)	2 (2)				
				230 (3)	206 (3)				
				234 (4)	191 (4)				
				2(5)	2 (5)				
2019	1500*	1318	88,0	YHT. 727	YHT. 689	94,8	25	22	88
				135 (1)	117 (1)				
				10 (2)	10 (2)				
				206 (3)	205 (3)				
				296 (4)	285 (4)				
				80 (5)	72 (5)				
2018	1285	1321	103,0	YHT. 606	YHT. 575	94,9	25	20	80
				130 (1)	100 (1)				
				5 (2)	5 (2)				
				182 (3)	183 (3)				
				289 (4)	287 (4)				
				- (5)	- (5)				

* Tullin suunniteltujen näytteiden laskentatapa muuttunut vuodesta 2019 lähtien.

¹ kasvikset (sis. vuonna 2021 myös 12 kpl luomunäytteitä)

² lastenruoat, äidinmaidonkorvikkeet ja vieroitusvalmisteet

³ eläimistä saatavat elintarvikkeet

⁴ luomukasvikset ja kasviperäiset (luomulainsäädäntö)

⁵ luomueläinperäiset (luomulainsäädäntö)

Kasvinsuojeluainejäämien valvonnassa tutkittiin yhteensä 2328 näytettä. Lainsäädännössä vahvistetun kasvinsuojeluaineen enimmäismäärä (MRL) ylittyi mittausepävarmuus huomioiden tai luomulainsäädännön vaatimukset eivät jäämien suhteen täytyneet yhteensä 71 näytteessä (3,0 % näytteistä). Näistä luomulainsäädännön vastaisia elintarvikkeita, joista löytyi luomussa kiellettyjä jäämiä, oli yhteensä 2 kotimaista näytettä sekä 11 kolmansista maista tuotua elintarviketta. Kaikkien luomulainsäädännön vastaisten tuotteiden jäämäpitoisuus alitti tavanomaiselle tuotteelle asetetun enimmäismäärän, eli ne olivat tavanomaisiksi elintarvikkeiksi kelpaavia. Kaksi näistä näytteistä sai kuitenkin huomautuksen, eli niiden jäämäpitoisuus oli mittausepävarmuus huomioiden lähellä enimmäismäärärajaa. Elintarvikelain mukaan määräystenvastaisia näytteitä oli siten 68 kpl (2,5 %). Kaikkien

määräystenvastaisten tuotteiden osalta toimivaltaiset elintarvikevalvontaviranomaiset suorittivat vaadittavat valvontatoimenpiteet.

Maahantuoduista (sekä EU-maista että EU:n ulkopuolelta) tuotteista kasvinsuojeluaineiden jäämiä sisälsi 956 kpl eli 57 % näytteistä. Useimmin jäämiä esiintyi tuoreissa vihanneksissa ja hedelmissä sekä riisissä. Tavaraeristä 68 kpl hylättiin kasvinsuojeluainejäämien määrän vuoksi määräystenvastaisina. Näistä 11 erää oli luomutuotteita, jotka sisälsivät luomussa kiellettyjä jäämiä. Kaikkien määräystenvastaisten tuotteiden jakelu elintarvikeketjuun pysäytettiin ja seuraavista eristä otettiin seurantanäytteet ennen tuotteiden pääsyä markkinoille. Määräystenvastaiset tuote-erät pääsääntöisesti tuhottiin. Lukuisia maahantuonnin tai markkinoille saattamisen kieltämiseen johtaneita määräystenvastaisuuksia todettiin Intian ja Pakistanin riisissä sekä Egyptin appelsiinissä.

Lisäksi 76 maahantuodulle erälle annettiin huomautus kasvinsuojeluainejäämäpitoisuuden vuoksi. Näiden erien jäämäpitoisuudet olivat MRL:n tasolla tai ylittivät sen lievästi, mutta niitä ei voitu tutkimusten mittausepävarmuuden vuoksi todeta määräystenvastaiseksi. Näistä 60 erää oli EU:n ulkopuolelta suoraan Suomeen tuotuja elintarvike-eriä ja 16 kpl sisäkaupan elintarvikkeita, joista osan alkuperä on EU:n ulkopuolella.

Kasvinsuojeluainejäämien valvonnassa todettiin tai EU:n nopean hälytysjärjestelmän (RASFF-järjestelmä) kautta saatiin tieto markkinoille tuodusta 71 tuote-erästä, jotka olivat mahdollisesti kuluttajille välitöntä terveysvaaraa aiheuttavia. Näissä tapauksissa akuutin toksisuuden viitearvo ylittyi tai tuotteesta havaittiin EU:ssa hyväksymättömän kasvinsuojeluaineen jäämiä. Kasvinsuojeluainejäämien lainsäädännön piiriin kuuluvista takaisinvedoista korostuivat vuonna 2021 elintarvikelisiä aineissa, kuten ksantaanikumissa, johanneksenleipäpuujauheessa ja psylliumjauheessa todettujen etyleenioksidijäämien aiheuttamat takaisinvedot. Näitä takaisinvetoja kuluttajilta saakka tehtiin 72 tuotteen lukuisista eri tuote-eristä. Riskinarvion perusteella 27 kasvinsuojeluainejäämien suhteen määräystenvastaisesta erästä lähetettiin ilmoitus muille jäsenvaltioille RASFF-järjestelmän kautta.

Kotimaisista tuotteista otetuista 637 näytteestä löytyi jäämiä alle sallitun enimmäismäärän yhteensä 37 näytteestä (5,8 % näytteistä). Näitä tuotteita olivat mm. mansikat, kurkut, kiinankaalit ja paprikat sekä porojen rasvanäytteet. Lisäksi yksi porosta otettu rasvanäyte oli määräystenvastainen heksaklooribentseenijäämän vuoksi. Jäämän oletetaan olevan peräisin porojen vapaana syömistä luonnontuotteista. Samasta porosta otettu lihasnäyte oli kuitenkin määräysten mukainen. Kahdesta kotimaisesta luonnonmukaisesta näytteestä löytyi luomussa kiellettyä torjunta-ainejäämää. Näitä olivat pieni jauhoerä sekä ruisnäyte, joiden sisältämille jäämille ei löytynyt varmaa syytä. Luomulainsäädännön vastaiset näytteet olivat elintarvikelain vaatimusten mukaisia.

Taulukossa 52 on esitetty elintarvikelain mukaisten määräystenvastaisten näytteiden osuus (%) vuosina 2018-2021 ja määräystenvastaisten näytteiden osuus tutkituista näytteistä. Taulukossa 53 on esitetty elintarvike- ja luomulainsäädännön mukaan määräystenvastaisten sekä huomautuksen saaneiden tuotteiden määrät vuodelta 2021.

Taulukko 52. Määräystenvastaisten (tavanomaisina elintarvikkeina määräystenvastaiset, joiden jäämäpitoisuus > MRL) näytteiden osuus (%) vuosina 2018–2021

Vuosi	Näytemäärä	Määräystenvastaiset	Määräystenvastaisia
	kpl	kpl	%
2021	2328	58*	2,5
2020	2089	48*	2,3
2019	2029	34*	1,7
2018	1915	66	3,4

* Vuodesta 2019 lähtien määräystenvastaisten näytteiden joukkoon ei ole laskettu Tullin tutkimuksissa huomautuksen saaneita näytteitä, kuten vuonna 2018

Taulukko 53. Kasvinsuojeluainejäämävalvonnassa esiintyneiden määräystenvastaisten (elintarvikke- tai luomulainsäädäntö) näytteiden osuus tutkituista näytteistä vuonna 2021

Alkuperä	Tulli				Ruokavirasto			Valvira		
	tutkitut näytteet	löydöksiä jäämistä	huomautetut	määräysten- vastaiset	tutkitut näytteet	löydöksiä jäämistä	määräysten- vastaiset	tutkitut näytteet	löydöksiä jäämistä	määräysten- vastaiset
kotimaiset	0	0	0	0	637	40	3 ⁴	0	0	0
EU-tuotteet	809 ¹	428	16	14	0	0	0	17	0	0
kolmasmaa- tuotteet	861 ²	528	60	54 ³	0	0	0	4	0	0
Yhteensä	1670	956	76	68³	637	40	3⁴	21	0	0

1) Osa näytteistä kolmasmaa-alkuperää (kaikkien näytteiden alkuperää ei tunneta)

2) Oikeampi nimitys ”tullatut tuotteet” eli Suomeen kolmansista maista tulleet

3) Sis. 11 kpl luomulainsäädännön vastaisia luomunäytteitä, joiden jäämäpitoisuus oli pienempi kuin tavanomaisille tuotteille asetettu MRL, mutta pitoisuus oli lähellä MRL:ää ja tavanomaisina tuotteina kuuluisivat ”huomautetut” -ryhmään

4) Sis. 2 kpl luomulainsäädännön vastaisia luomunäytteitä, jonka jäämäpitoisuus oli pienempi kuin tavanomaiselle tuotteelle asetettu MRL

Kasvinsuojeluainejäämätutkimusten lisäksi kunnalliset elintarvikevalvontaviranomaiset tekivät yhteensä 20 kasvinsuojeluainejäämiin liittyvää omavalvonnan riittävyyden ja toimivuuden tarkastusta Oiva-järjestelmän puitteissa (Oiva-rivi 17.12).

Kasvinsuojeluainejäämien osalta valvontakohteet on ohjeistettu valitsemaan riskiperusteisesti vaikuttavuuden ja laajuuden perusteella. Oiva-tarkastuksissa annettiin vuonna 2021 pelkästään arvosanaa A eli kasvinsuojeluaineiden hallinnassa ei havaittu puutteita (taulukko 54). Vuonna 2021 tarkastuksia on edellisten vuosien tapaan todennäköisesti tehty vähän suhteessa oletettujen tarkastettavien kohteiden määrään. Valvonnan vaikuttavuuden ja yhdenmukaisuuden parantamiseksi tarvitaan edelleen koulutusta ja ohjausta. Vierasaaineiden ja kasvinsuojeluainejäämien valvontaverkosto järjestää koulutusta noin kolme kertaa vuodessa, ja verkostossa pyritään kehittämään myös kasvinsuojeluainejäämien Oiva-valvontaa. Lisäksi kasvinsuojeluaineiden ja vierasaaineiden valvontaohje on valmisteilla vuoden 2022 aikana. Ohjeen avulla myös tarkastettavien kohteiden tunnistamisesta pyritään tekemään helpompaa.

Taulukko 54. Kasvinsuojeluainejäämien valvonta ja sen tulokset osana kunnallisten elintarvikevalvontaviranomaisten toimeenpanemaa Oiva-järjestelmää vuonna 2018-2021 (Lähde vuodesta 2019 lähtien: VAT_QV010, valvonnan tarkastusten rivikohtaiset tulokset (ABCD))

Vuosi	Tarkastukset	A	B	C	D	Ohjaus ja neuvonta	Kehotukset	Pakkotoimet
	lukumäärä	%	%	%	%	lkm	lkm	lkm
2021	20	100	0	0	0	-	-	-
2020	21	95	-	5	-	-	1	-
2019	20	100	-	-	-	-	-	-
2018	32	100	-	-	-	-	-	-